Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 18ης Ιουλίου 2013*

«Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως — Γεωργία — Κοινή οργάνωση αγορών — Κανονισμός (ΕΟΚ) 3665/87 — Επιστροφές κατά την εξαγωγή — Εκτροπή εμπορεύματος που προορίζεται για εξαγωγή — Υποχρέωση αποδόσεως εκ μέρους του εξαγωγέα — Μη ανακοίνωση από τις αρμόδιες αρχές πληροφοριών σχετικών με την αξιοπιστία του αντισυμβαλλόμενου, τον οποίο βαρύνει η υποψία διαπράξεως απάτης — Περίπτωση ανωτέρας βίας — Δεν συντρέχει»

Στην υπόθεση C-99/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal de première instance de Bruxelles (Βέλγιο) με απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 24 Φεβρουαρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Eurofit SA

κατά

Bureau d'intervention et de restitution belge (BIRB),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Berger, πρόεδρο τμήματος, E. Levits και J.-J. Kasel (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Eurofit SA, εκπροσωπούμενη από την S. Woog, avocate,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Jacobs και τον J.-C. Halleux, επικουρούμενων από τους B. De Moor και V. van Steenkiste, avocats,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B. Burggraaf και Δ. Τριανταφύλλου,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της έννοιας της ανωτέρας βίας, όπως αυτή χρησιμοποιείται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 351, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2945/94 της Επιτροπής, της 2ας Δεκεμβρίου 1994 (ΕΕ L 310, σ. 57, στο εξής: κανονισμός 3665/87).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Eurofit SA (στο εξής: Eurofit) και του Bureau d'intervention et de restitution belge (BIRB) με αντικείμενο την απόδοση της επιστροφής κατά την εξαγωγή που είχε καταβληθεί στην εταιρία αυτή βάσει πλαστών εγγράφων.

Το νομικό πλαίσιο

3 Η πρώτη και η δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2945/94 είχαν ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι η ισχύουσα κοινοτική [νομοθεσία] προβλέπει τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή βάσει μόνο αντικειμενικών κριτηρίων, ιδίως όσον αφορά την ποσότητα, το είδος και τα χαρακτηριστικά του εξαγόμενου προϊόντος, καθώς επίσης και το γεωγραφικό προορισμό του· ότι, βάσει της κτηθείσας εμπειρίας, πρέπει να ενισχυθεί η καταπολέμηση των παρατυπιών και, ιδίως, της απάτης, που επιβαρύνουν τον κοινοτικό προϋπολογισμό· ότι, για το σκοπό αυτό, πρέπει να προβλεφθεί η ανάκτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών καθώς επίσης και η επιβολή κυρώσεων με τέτοιο τρόπο που να παρακινεί τους εξαγωγείς να τηρούν σε μεγαλύτερο βαθμό την κοινοτική νομοθεσία·

ότι, για να διασφαλισθεί η ορθή λειτουργία του συστήματος των επιστροφών κατά την εξαγωγή, θα πρέπει να επιβάλλονται κυρώσεις ανεξάρτητα από το υποκειμενικό στοιχείο του λάθους· ότι πρέπει, εντούτοις, να αρθεί η επιβολή κυρώσεων σε ορισμένες περιπτώσεις προδήλων λαθών που αναγνωρίζονται από την αρμόδια αρχή και να προβλεφθούν αυστηρότερες κυρώσεις σε περιπτώσεις ενεργειών εκ προθέσεως».

4 Ο κανονισμός 3665/87 προέβλεπε τη δυνατότητα των επιχειρηματιών που εξάγουν αγροτικά προϊόντα εκτός του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εισπράττουν επιστροφές κατά την εξαγωγή.

5 Το άρθρο 5 του κανονισμού 3665/87 όριζε τα εξής:

«1. Η καταβολή της διαφοροποιημένης ή μη διαφοροποιημένης επιστροφής εξαρτάται όχι μόνο από το αν το προϊόν έχει εγκαταλείψει το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, αλλά επίσης, εκτός αν έχει χαθεί κατά τη μεταφορά λόγω ανωτέρας βίας, από το αν έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα και, κατά περίπτωση, σε δεδομένη τρίτη χώρα μέσα στους δώδεκα μήνες που έπονται της ημερομηνίας αποδοχής της διασάφησης εξαγωγής:

[…]

3. Όταν το προϊόν, αφού εγκαταλείψει το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας, χαθεί κατά τη μεταφορά λόγω ανωτέρας βίας,

— σε περίπτωση διαφοροποιημένης επιστροφής, πληρώνεται το ποσό του μέρους της επιστροφής που ορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 20,

— σε περίπτωση μη διαφοροποιημένης επιστροφής, πληρώνεται το συνολικό ποσό της επιστροφής.»

6 Το άρθρο 11, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού όριζε τα εξής:

«Όταν διαπιστωθεί ότι, για τη χορήγηση επιστροφής κατά την εξαγωγή, ένας εξαγωγέας έχει ζητήσει επιστροφή μεγαλύτερη από την οφειλόμενη, η οφειλόμενη επιστροφή για τις σχετικές εξαγωγές θα αντιστοιχεί στην επιστροφή που εφαρμόζεται για το προϊόν που εξήχθη πράγματι, μειωμένη κατά ποσό που αντιστοιχεί:

α) στο ήμισυ της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται στο πραγματικώς εξαχθέν προϊόν·

β) στο διπλάσιο της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται, εφόσον ο εξαγωγέας παρέσχε εκ προθέσεως ψευδή στοιχεία

[…]

Οι κυρώσεις που αναφέρονται στο στοιχείο α′ δεν εφαρμόζονται:

— στην περίπτωση ανωτέρας βίας,

— σε εξαιρετικές περιπτώσεις που χαρακτηρίζονται από καταστάσεις τις οποίες δεν δύναται να ελέγξει ο εξαγωγέας, οι οποίες προκύπτουν μετά την αποδοχή από τις αρμόδιες αρχές της δήλωσης εξαγωγής ή της δήλωσης πληρωμής, και υπό τον όρο ότι ο εξαγωγέας, αμέσως αφού λάβει γνώση των εν λόγω καταστάσεων και εντός της προθεσμίας που αναφέρεται στο άρθρο 47, παράγραφος 2, θα ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές, εκτός και αν οι αρμόδιες αρχές έχουν ήδη πεισθεί ότι η αιτούμενη επιστροφή ήταν λανθασμένη,

— σε περιπτώσεις προδήλου λάθους ως προς την αιτούμενη επιστροφή, το οποίο αναγνωρίζεται από την αρμόδια αρχή,

[…]

Εφόσον από τη μείωση που αναφέρεται στα στοιχεία α) ή β) προκύψει αρνητικό ποσό, ο εξαγωγέας καταβάλλει το εν λόγω αρνητικό ποσό.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

7 Η Eurofit είναι εταιρία βελγικού δικαίου που δραστηριοποιείται στον τομέα της μεταποιήσεως γάλακτος και της εξαγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων σε τρίτες χώρες.

8 Τον Ιούλιο του 1996 η Eurofit έκανε εξαγωγή βουτύρου στην Αλβανία μέσω Ιταλίας. Η μεταφορά του προϊόντος είχε προβλεφθεί να γίνει με φορτηγό μέχρι το Μπάρι (Ιταλία) και στη συνέχεια με πλοίο μέχρι την Αλβανία.

9 Ο Ιταλός μεσάζων που ανέλαβε την εξαγωγή ήταν η ιταλική εταιρία Di Fenza & Figli (στο εξής: Di Fenza). Η πληρωμή του εμπορεύματος έπρεπε να πραγματοποιηθεί πριν από την παράδοση και το ποσό της επιστροφής έπρεπε να καλυφθεί από τραπεζική εγγύηση.

10 Η πρώτη παράδοση δημιούργησε αμφιβολίες ως προς την αξιοπιστία του μεσάζοντος. Συγκεκριμένα, το εμπόρευμα οδηγήθηκε στη Νάπολη (Ιταλία), ο τόπος αποθηκεύσεως δεν ήταν γνωστός και δεν υπήρχε ακτοπλοϊκή σύνδεση ανάμεσα σε αυτή την πόλη και την Αλβανία.

11 Κατόπιν επαφής με τις βελγικές προξενικές αρχές στη Νάπολη, η Eurofit αποφάσισε την επιστροφή του φορτηγού με τα εμπορεύματα ενημερώνοντας συγχρόνως το BIRB για αυτή την απόφαση.

12 Κατόπιν διαβεβαιώσεων του εν λόγω μεσάζοντα, η Eurofit έστειλε ένα νέο φορτηγό με 22 τόνους βούτυρο. Το φορτηγό αυτό έφτασε στο Μπάρι στις 14 Αυγούστου 1996.

13 Στις 10 Σεπτεμβρίου 1996 το BIRB επιβεβαίωσε στη Eurofit την παραλαβή του εντύπου Τ5 με τις απαραίτητες σφραγίδες των αρμόδιων αρχών και κατέβαλε την πρώτη επιστροφή κατά την εξαγωγή, η οποία ανερχόταν σε 1 521 670 βελγικά φράγκα (BEF).

14 Εξάλλου, η Di Fenza παρέδωσε στη Eurofit έγγραφο του Ιταλού Υπουργού Οικονομικών προς το BIRB και έγγραφο περί θέσεως του εξαχθέντος προϊόντος σε κυκλοφορία στην Αλβανία.

15 Η Eurofit προέβη σε δεύτερη παράδοση στις 26 Σεπτεμβρίου 1996, για την οποία η Di Fenza κατέβαλε το τίμημα τοις μετρητοίς. Ωστόσο, η επιταγή που είχε εκδοθεί ως εγγύηση της επιστροφής αποδείχτηκε ότι ήταν ακάλυπτη.

16 Στις 31 Οκτωβρίου 1996 το BIRB επιβεβαίωσε την παραλαβή του εντύπου Τ5 που αφορούσε αυτή τη δεύτερη παράδοση.

17 Έτσι η Eurofit έστειλε από τον Ιούλιο μέχρι τον Νοέμβριο του 1996 συνολικά δέκα φορτηγά που μετέφεραν 22 τόνους βούτυρο το καθένα.

18 Η εταιρία αυτή εισέπραξε από το BIRB για την παράδοση των πέντε πρώτων φορτηγών, καθώς και του έβδομου φορτηγού, επιστροφές κατά την εξαγωγή ύψους 9 266 133 BEF (229 701,44 ευρώ).

19 Αντιθέτως, το BIRB ανέστειλε τις πληρωμές που αφορούσαν τα εμπορεύματα που είχαν μεταφερθεί με το έκτο, το ένατο και το δέκατο φορτηγό.

20 Όσον αφορά το όγδοο φορτηγό, το οποίο είχε κατασχεθεί από τις ιταλικές αρχές, η Eurofit υπέβαλε μήνυση ενώπιον των αρμόδιων ιταλικών αρχών κατά του Di Fenza. Το 2003 ο τελευταίος καταδικάστηκε ποινικά για πλαστογραφία των εντύπων Τ1 και Τ5.

21 Αποδείχθηκε στη συνέχεια ότι το σύνολο των εξαχθέντων εμπορευμάτων δεν είχε στην πραγματικότητα εγκαταλείψει ποτέ το έδαφος της Ένωσης και ότι τα έγγραφα μεταφοράς που είχαν σταλεί στο BIRB ήταν πλαστά.

22 Στις 10 Μαρτίου 1998 το BIRB ζήτησε από τη Eurofit την απόδοση των επιστροφών που είχαν αχρεωστήτως καταβληθεί, προσαυξημένων κατά τα ποσά που αντιστοιχούσαν στην κύρωση που προβλέπεται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, του κανονισμού 3665/87. Στη συνέχεια, όμως, το BIRB παραιτήθηκε από το αίτημά του για την απόδοση του ποσού που αντιστοιχούσε σε αυτή την κύρωση.

23 Τον Ιούλιο του 1999 η Eurofit πρότεινε να αποδώσει στο BIRB τις επιστροφές που είχε εισπράξει, επιφυλασσόμενη του δικαιώματός της να στραφεί κατά του τελευταίου.

24 Τον Σεπτέμβριο του 2001 η Eurofit ενήγαγε το BIRB ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προκειμένου να επιτύχει την καταδίκη του στην απόδοση των εν λόγω επιστροφών, οι οποίες ανέρχονταν σε 229 701, 43 ευρώ, καθώς επίσης και στην καταβολή των επιστροφών που οφείλονταν για το έκτο, το όγδοο, το ένατο και το δέκατο φορτηγό, ύψους 164 299,79 ευρώ. Η Eurofit ζήτησε επίσης να απαλλαγεί από την πληρωμή των χρηματικών κυρώσεων για τη μη χρησιμοποίηση των πιστοποιητικών εξαγωγής.

25 Η αίτηση της Eurofit στηρίζεται στην αρχή της εξαιρέσεως λόγω ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του κανονισμού 3665/87, την οποία στοιχειοθετεί η ύπαρξη περιστάσεων ξένων προς τον εξαγωγέα, ασυνήθων και απρόβλεπτων, με συνέπειες μη δυνάμενες να αποφευχθούν παρ' όλη την επιδειχθείσα επιμέλεια.

26 Η Eurofit δέχεται ότι το γεγονός και μόνο ότι ο αντισυμβαλλόμενός της, δηλαδή η Di Fenza, προέβη σε παράνομες ενέργειες, δεν στοιχειοθετεί περίπτωση ανωτέρας βίας, αφού η επιλογή του αντισυμβαλλομένου θεωρείται κίνδυνος τον οποίο φέρει ο επιχειρηματίας, ωστόσο εκτιμά, στηριζόμενη στην απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 1999, C-61/98, De Haan (Συλλογή 1999, σ. I-5003), ότι εν προκειμένω, από τη στιγμή που οι αρμόδιες εθνικές αρχές την εμπόδισαν με τη στάση τους να σχηματίσει σωστή εικόνα για τους κινδύνους που συνεπαγόταν η συναλλαγή αυτή και δεν την απέτρεψαν από το να αρχίσει ή να συνεχίσει τις επίδικες εξαγωγές, θα μπορούσε να επικαλεστεί την εξαίρεση της ανωτέρας βίας.

27 Το BIRB αμφισβητεί την ύπαρξη δικού του πταίσματος και θεωρεί, αντιθέτως, ότι η Eurofit δεν επέδειξε την αναγκαία επιμέλεια προς αποτροπή της ζημίας που υπέστη. Σε ό,τι αφορά την προαναφερθείσα απόφαση De Haan, το BIRB θεωρεί ότι αυτή εκδόθηκε εντός διαφορετικού νομικού πλαισίου από το εφαρμοστέο στη διαφορά της κύριας δίκης και ότι για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να έχει εφαρμογή στις διατάξεις του κανονισμού 3665/87.

28 Όσον αφορά το επιχείρημα του BIRB ότι αυτό δεν είχε υποπέσει σε κανένα πταίσμα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η εξαίρεση της ανωτέρας βίας την οποία επικαλείται η Eurofit δεν ταυτίζεται με την έννοια του πταίσματος που διαπράττουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές. Αντιθέτως, εκτιμά ότι το γεγονός ότι οι τελευταίες εσκεμμένα, ενδεχομένως, δεν ενημέρωσαν τη Eurofit σχετικά με στοιχεία που αφορούσαν τις εξαγωγές της, καθώς και το γεγονός ότι δεν προέβησαν στον έλεγχο των τελωνειακών εγγράφων, έστω και αν αυτή η παράλειψη ήταν δικαιολογημένη από την ύπαρξη υπό εξέλιξη ποινικής έρευνας, φαίνονται κρίσιμα προκειμένου να εκτιμηθεί η έννοια της ανωτέρας βίας, στον βαθμό που θα μπορούσε να κριθεί εσφαλμένη η εκτίμηση της Eurofit σχετικά με την αξιοπιστία του αντισυμβαλλομένου της.

29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Μπορεί, οσάκις οι αρμόδιες αρχές δεν προβαίνουν στην παροχή των ζητουμένων πληροφοριών ή γνωστοποιούν εσκεμμένως εσφαλμένες πληροφορίες σε έναν επιχειρηματία, αλλοιώνοντας την εκτίμησή του ως προς την αξιοπιστία ενός αντισυμβαλλομένου, τον οποίο βαρύνει η υποψία διαπράξεως απάτης, να θεωρηθεί ότι υφίσταται περίπτωση ανωτέρας βίας κατά την έννοια του κανονισμού 3665/87, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

30 Με το ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν οι διατάξεις του κανονισμού 3665/87 πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι παράλειψη των αρμόδιων εθνικών αρχών να ενημερώσουν τον εξαγωγέα για την ύπαρξη κινδύνου διαπράξεως απάτης από τον αντισυμβαλλόμενό του αποτελεί περίπτωση ανωτέρας βίας κατά την έννοια του ανωτέρω κανονισμού.

31 Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της ανωτέρας βίας πρέπει να νοείται ως καλύπτουσα ξένες προς τον επικαλούμενο την ανωτέρα βία περιστάσεις, ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρ' όλη την επιδειχθείσα επιμέλεια (αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 1987, 145/85, Denkavit België, Συλλογή

1987, σ. 565, σκέψη 11· της 5ης Οκτωβρίου 2006, C-377/03, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2006, σ. I-9733, σκέψη 95, καθώς και της 18ης Μαρτίου 2010, C-218/09, SGS Belgium κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-2373, σκέψη 44).

32 Δεδομένου ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο στους διάφορους τομείς εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, η σημασία της πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου προορίζεται να παράγει τα αποτελέσματά της (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 1993, C-12/92, Huygen κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-6381, σκέψη 30· της 13ης Οκτωβρίου 1993, C-124/92, An Bord Bainne Co-operative και Compagnie Inter-Agra, Συλλογή 1993, σ. I-5061, σκέψη 10, καθώς και προαναφερθείσα SGS Belgium κ.λπ., σκέψη 45).

33 Όσον αφορά τον κανονισμό 3665/87, πρέπει να υπομνησθεί ότι στα άρθρα του 5 και 11, που αναφέρονται στις προϋποθέσεις καταβολής της επιστροφής και στην απόδοση αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών καθώς και στις κυρώσεις που επιβάλλονται, γίνεται ρητή αναφορά στην περίπτωση της ανωτέρας βίας.

34 Αυτές οι διατάξεις καλούνται να διευκρινίσουν και να οριοθετήσουν τα αποτελέσματα της ανωτέρας βίας στην περίπτωση των επιστροφών κατά την εξαγωγή (βλ., στο πνεύμα αυτό, απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, C-263/97, First City Trading κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-5531, σκέψη 41).

35 Πρώτον, όσον αφορά το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 3665/87, η καταβολή της επιστροφής εξαρτάται όχι μόνο από το αν το προϊόν έχει εγκαταλείψει το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, αλλά επίσης και από το αν έχει εισαχθεί στην τρίτη χώρα για την οποία προοριζόταν (βλ., στο πνεύμα αυτό, προαναφερθείσες αποφάσεις First City Trading κ.λπ., σκέψη 27, καθώς και SGS Belgium κ.λπ., σκέψη 40). Πράγματι, η νομοθεσία της Ένωσης που ήταν σε ισχύ κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης προέβλεπε τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή βάσει μόνο αντικειμενικών κριτηρίων, ιδίως όσον αφορά την ποσότητα, το είδος και τα χαρακτηριστικά του εξαγόμενου προϊόντος, καθώς επίσης και τον γεωγραφικό του προορισμό (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, C-210/00, Käserei Champignon Hofmeister, Συλλογή 2002, σ. I-6453, σκέψη 40).

36 Κατά παρέκκλιση από αυτή την αρχή, το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87 ορίζει ότι η πληρωμή της επιστροφής διασφαλίζεται παρά ταύτα όταν το προϊόν, αφού εγκαταλείψει το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, χαθεί κατά τη μεταφορά λόγω ανωτέρας βίας, κατά τρόπον ώστε να μην έχει καταστεί δυνατή η διάθεσή του προς κατανάλωση στην τρίτη χώρα προορισμού (προαναφερθείσα απόφαση SGS Belgium κ.λπ, σκέψη 43).

37 Στον βαθμό που το ανωτέρω άρθρο 5, παράγραφος 3, συνιστά εξαίρεση από κοινοτικό σύστημα επιστροφών κατά την εξαγωγή, πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Δεδομένου ότι η ύπαρξη ανωτέρας βίας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να ζητηθεί η καταβολή επιστροφής για εξαχθέντα εμπορεύματα που δεν διατέθηκαν προς κατανάλωση στην τρίτη χώρα προορισμού, έπεται ότι η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνευθεί κατά τέτοιον τρόπο ώστε να παραμείνει περιορισμένος ο αριθμός των περιπτώσεων οι οποίες δύνανται να τύχουν τέτοιας πληρωμής (προαναφερθείσα απόφαση SGS Belgium e.a., σκέψη 46, καθώς και, κατ' αναλογία, απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, C-38/07 P, Heuschen & Schrouff Oriëntal Foods Trading κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. I-8599, σκέψη 60).

38 Δεύτερον, όσον αφορά το άρθρο 11 του κανονισμού 3665/87, από την πρώτη και τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2945/84 προκύπτει ότι, βάσει της κτηθείσας εμπειρίας, πρέπει να ενισχυθεί η καταπολέμηση των παρατυπιών και, ιδίως, της απάτης σε βάρος του προϋπολογισμού της Ένωσης και για τον σκοπό αυτό πρέπει να προβλεφθεί η ανάκτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών καθώς επίσης και η επιβολή κυρώσεων, χωρίς το υποκειμενικό στοιχείο του λάθους να ασκεί εν προκειμένω επιρροή (βλ., στο πνεύμα αυτό, προαναφερθείσα απόφαση Käserei Champignon Hofmeister, σκέψεις 40 και 60). Έτσι το άρθρο 11 καθιστά τον εξαγωγέα υπεύθυνο για την ακρίβεια της δηλώσεως, επ' απειλή επιβολής κυρώσεων, λαμβάνοντας ακριβώς υπόψη τον ρόλο του ως

τελευταίου παρεμβαίνοντος στην αλυσίδα παραγωγής, μεταποιήσεως και εξαγωγής των αγροτικών προϊόντων (βλ., στο πνεύμα αυτό, προαναφερθείσα απόφαση Käserei Champignon Hofmeister, σκέψεις 62 και 81).

39 Όσον αφορά την προβλεπόμενη κύρωση, το άρθρο 11, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχεία α′ και β′, του κανονισμού 3665/87 ορίζει ότι όταν ένας εξαγωγέας έχει ζητήσει επιστροφή μεγαλύτερη από αυτή που πρέπει να καταβληθεί για το προϊόν που πράγματι εξήχθη, αυτή μειώνεται κατά το ποσό που αντιστοιχεί είτε στο ήμισυ της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται στο πραγματικώς εξαχθέν προϊόν είτε στο διπλάσιο της διαφοράς μεταξύ της ζητηθείσας επιστροφής και της επιστροφής που εφαρμόζεται, εφόσον αποδειχθεί ότι ο εξαγωγέας παρέσχε εκ προθέσεως ψευδή στοιχεία.

40 Συνεπώς, αν υπάρχει πρόθεση, απλώς επιβάλλεται βαρύτερη κύρωση ενώ η κύρωση που προβλέπεται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α′, επιβάλλεται ακόμα και όταν δεν συντρέχει πταίσμα του εξαγωγέα. Στην τελευταία περίπτωση, μόνο στις περιπτώσεις που απαριθμούνται περιοριστικά στο τρίτο εδάφιο της παραγράφου 1 δεν επιβάλλεται η κύρωση που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο αυτής της παραγράφου (απόφαση της 24ης Απριλίου 2008, C-143/07, AOB Reuter, Συλλογή 2008, σ. I-3171, σκέψη 17).

41 Μεταξύ των εξαιρέσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 3665/87 συγκαταλέγονται ιδίως η περίπτωση της ανωτέρας βίας, κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις που χαρακτηρίζονται από καταστάσεις που βρίσκονται εκτός του ελέγχου του εξαγωγέα, καθώς και η περίπτωση πρόδηλου λάθους ως προς την αιτούμενη επιστροφή, το οποίο αναγνωρίζεται από την αρμόδια αρχή.

42 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί ότι αυτές οι διατάξεις απαλλάσσουν τους εξαγωγείς αποκλειστικά και μόνο από την πληρωμή των χρηματικών ποινών αλλά όχι από την υποχρέωση αποδόσεως των επιστροφών που εισέπραξαν προκαταβολικώς (βλ., στο πνεύμα αυτό, προαναφερθείσα απόφαση First City Trading κ.λπ., σκέψη 46).

43 Το Δικαστήριο έχει κρίνει, συναφώς, ότι στις περιπτώσεις που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρθρο 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 3665/87 δεν μπορεί να προστεθεί νέα περίπτωση απαλλαγής η οποία θα στηριζόταν στη μη ύπαρξη πταίσματος του εξαγωγέα. Πράγματι, ακόμα και αν το πταίσμα ή το σφάλμα αντισυμβαλλομένου του μπορούν να συνιστούν κατάσταση που βρίσκεται εκτός του ελέγχου του εξαγωγέα, δεν παύουν πάντως να αποτελούν συνήθη εμπορικό κίνδυνο και δεν μπορούν να θεωρηθούν ως κάτι απρόβλεπτο στο πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών. Ο εξαγωγέας είναι ελεύθερος να επιλέγει τους αντισυμβαλλομένους του και οφείλει να λαμβάνει τις κατάλληλες προφυλάξεις, είτε προσθέτοντας ανάλογες ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτει με αυτούς είτε συνάπτοντας ειδική ασφάλιση (βλ., στο πνεύμα αυτό, προαναφερθείσες αποφάσεις Käserei Champignon Hofmeister, σκέψη 80 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και AOB Reuter, σκέψη 36).

44 Εν προκειμένω, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν αποτελούν περίπτωση ανωτέρας βίας κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87.

45 Συγκεκριμένα, το εν λόγω εμπόρευμα, το οποίο, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, δεν είχε στην πραγματικότητα εγκαταλείψει ποτέ το έδαφος της Ένωσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί προϊόν που χάθηκε κατά τη μεταφορά κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 3665/87.

46 Εξάλλου, η Eurofit δεν μπορεί να επικαλεστεί την εξαίρεση της ανωτέρας βίας που προβλέπεται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87. Συγκεκριμένα, δεν αμφισβητείται ότι ο αντισυμβαλλόμενος της Eurofit καταδικάστηκε ποινικά για πλαστογραφία

εγγράφων στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφών κατά την εξαγωγή. Σύμφωνα με τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, μια τέτοια κατάσταση αποτελεί συνήθη εμπορικό κίνδυνο στο πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών και συνεπώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κάτι απρόβλεπτο στο πλαίσιο των συμβατικών σχέσεων που συνδέονται με εξαγωγή για την οποία καταβάλλεται επιστροφή.

47 Εν τέλει, διαπιστώνεται ότι, ακόμη και στην περίπτωση που συμπεριφορά των τελωνειακών αρχών, όπως αυτή που καταλογίζεται στο BIRB στην υπόθεση της κύριας δίκης και συνίσταται στην παράλειψη διαβίβασης πληροφοριών στον εξαγωγέα ή και στη διαβίβαση, εσκεμμένα, λανθασμένων πληροφοριών, μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την εκτίμηση ορισμένων εξαιρετικών περιπτώσεων, κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, δεύτερο στοιχείο, του κανονισμού 3665/87, μια τέτοια συμπεριφορά δεν μπορεί παρά ταύτα να απαλλάξει τον ενδιαφερόμενο εξαγωγέα από την υποχρέωσή του να αποδώσει αχρεωστήτως εισπραχθείσες επιστροφές (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσα απόφαση Heuschen & Schrouff Oriëntal Foods Trading κατά Επιτροπής, σκέψη 65).

48 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από την προαναφερθείσα απόφαση De Haan. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έκρινε αφενός, στη σκέψη 32 αυτής της αποφάσεως, ότι οι ανάγκες της έρευνας για τον προσδιορισμό και τη σύλληψη των αυτουργών και των συνεργών τετελεσμένης ή προπαρασκευαζομένης απάτης μπορούν να δικαιολογήσουν κατά νόμον τη σκόπιμη παράλειψη γνωστοποιήσεως, εν όλω ή εν μέρει, των στοιχείων της έρευνας στον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία. Αφετέρου, το Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 53 και 54 της ίδιας αποφάσεως, ότι οι ανάγκες μιας τέτοιας έρευνας μπορούν, ελλείψει οποιουδήποτε δόλου ή αμέλειας που μπορεί να καταλογιστεί στον υπόχρεο, και για λόγους δικαιοσύνης, να θεωρηθούν ιδιαίτερη περίσταση κατά τη νομοθεσία που ήταν εφαρμοστέα στα επίδικα περιστατικά εκείνης της υποθέσεως, δηλαδή το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1430/79 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουλίου 1979, περί της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών (ΕΕ L 175, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3069/86 του Συμβουλίου, της 7ης Οκτωβρίου 1986 (ΕΕ L 286, σ.1).

49 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η παράλειψη των αρμόδιων τελωνειακών αρχών να ενημερώσουν τον εξαγωγέα για την ύπαρξη κινδύνου διαπράξεως απάτης από τον αντισυμβαλλόμενό του δεν συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας κατά την έννοια των διατάξεων του κανονισμού 3665/87, και ιδίως, του άρθρου 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, αυτού του κανονισμού. Ακόμη και στην περίπτωση που μια τέτοια παράλειψη μπορεί να συνιστά εξαιρετική περίπτωση κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87, δεν μπορεί σε κάθε περίπτωση να απαλλάξει αυτόν τον εξαγωγέα από την υποχρέωσή του να αποδώσει τις αχρεωστήτως εισπραχθείσες επιστροφές κατά την εξαγωγή, αλλά τον απαλλάσσει αποκλειστικά και μόνο από την υποχρέωση να καταβάλει τις χρηματικές κυρώσεις που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 11.

Επί των δικαστικών εξόδων

50 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

Η παράλειψη των αρμόδιων τελωνειακών αρχών να ενημερώσουν τον εξαγωγέα για την ύπαρξη κινδύνου διαπράξεως απάτης από τον αντισυμβαλλόμενό του δεν συνιστά περίπτωση ανωτέρας βίας κατά την έννοια των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών

κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2945/94 της Επιτροπής, της 2ας Δεκεμβρίου 1994, και ιδίως του άρθρου 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, αυτού του κανονισμού. Ακόμη και στην περίπτωση που μια τέτοια παράλειψη μπορεί να συνιστά εξαιρετική περίπτωση κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 3665/87, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό 2945/94, δεν μπορεί σε κάθε περίπτωση να απαλλάξει αυτόν τον εξαγωγέα από την υποχρέωσή του να αποδώσει τις αχρεωστήτως εισπραχθείσες επιστροφές κατά την εξαγωγή, αλλά τον απαλλάσσει αποκλειστικά και μόνο από την υποχρέωση να καταβάλει τις χρηματικές κυρώσεις που οφείλονται δυνάμει του άρθρου 11.

(υπογραφές)